

Villu Kõve
Riigikohus

Teie 27.09.2024 nr 5-24-28/3

Meie .11.2024 nr 2-8/24-16/4

**Arvamus välismaalaste seaduse
põhiseaduspärasuse kohta
põhiseaduslikkuse järelevalve
asjas nr 5-24-28**

Austatud esimees

Olete pöördunud Riigikogu poole kirjaga, milles palute avaldada arvamust välismaalaste seaduse § 100¹ lg 1¹, § 100¹⁰ lg 1, § 100¹³ lg 2 ja § 100¹⁸ põhiseaduspärasuse kohta osas, milles need välistavad pikaajalise viisa andmisest keeldumise vaidlustamiseks kaebuse esitamise halduskohtule (PSJV nr 5-24-28).

Teie kiri suunati vastamiseks põhiseaduskomisjonile, kes arutas seda küsimust oma käesoleva aasta 21. oktoobri ja 4. novembri istungitel. Põhiseaduskomisjon märgib järgmist:

Vaidlusalune välismaalaste seaduse regulatsioon kehtestati 2011. aastal vastuvõetud välismaalaste seaduse muudatustega. Muudatuste eesmärgiks oli kehtestada ühtne menetlus viisa andmisest keeldumise, viisa tühistamise, viisa kehtetuks tunnistamise, viibimisaja pikendamise keeldumise ja viibimisaja ennetähtaegse lõpetamise otsuse vaidlustamisel. Eelnõu [901 SE](#) seletuskirjas põhjendati kohtumenetluse välistamist avaliku korra ja riigi julgeoleku tagamisega ning menetlusökonoomiaga. Märgiti, et arvestades tagajärgi, mis võivad kaasneda ebasoovitava välismaalase Eestisse saabumise ja Eestis viibimisega, ning kohtumenetluse kestvust ja kulukust, ei ole kohane ega vajalik võimaldada viisamenetluste läbiviimise õiguspärasuse kontrollimiseks kohtumenetlust.

Põhiseaduse § 15 lg-st 1 tuleneb igäihe õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse ja § 9 lg 1 kohaselt on põhiseaduses loetletud õigused, vabadused ja kohustused ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel.

Põhiseaduse § 15 lõikes 1 sätestatud õigus on seadusreservatsioonita põhiõigus, mida on lubatud piirata mis tahes teise põhiõiguse või põhiseaduslikku järku õiguse või väärtuse kaitseks (vt nt RKÜKo 12.04.2016, 3-3-1-35-15, p 30).

Avalik kord ja riigi julgeolek on põhiseaduses korduvalt nimetatud väärtused ning nendel eesmärkidel inimeste õiguste piiramine on õiguspärane, kuid õiguste piiramine peab olema proportsionaalne saavutatava eesmärgiga. Migratsiooni puudutavate otsuste puhul on vajalik hinnata julgeolekuohtu, eriti tänapäevases maailmas. Kui aga pikaajaliste viisade negatiivsete otsuste kohtukaebeõiguse tagamisel on võimalik julgeolekuohte maandada muude isiku õigusi vähem riivavate meetmetega, näiteks võimaldada välismaalasel kohtumenetluses osaleda

videosilla või esindaja vahendusel, siis tuleb mõnda, et kohtukaebeõiguse täielik välistamine ainult pikaajaliste viisade vaidlustamisel ei ole proportsionaalne meede. Ei saa tähelepanuta jätta, et lühiajaliste viisade kohtukaebeõiguse ette nägemine tuleneb Euroopa Liidu viisaeeskirjast, viibimisaja ennetähtaegse lõpetamise puhul tuleneb kohtusse pöördumise õigus Riigikohtu otsusest asjas nr 5-20-10, väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse alusel saab kohtus vaidlustada lahkumisetekirjutuse, väljasaatmise, sisenemiskeelu, sissesõidukeelu kohaldamise ja sissesõidukeelu kehtivusaja muutmise ning välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus sätestab, et rahvusvahelise kaitse menetluse lõppemisel säilib isikul üldine kohtukaebeõigus.

Samas tuleb rõhutada, et viisamenetluses on oluline, et välismaalasele avaldatakse üksnes õiguslik alus, miks talle keeldutakse viisa andmisest või miks tema viibimisaeg lõpetatakse. Julgeoleku kaalutlustel otsuse tegemise põhjuseid ja sellega kaasnevat teavet ei avaldata. Sama aspekti tuleb silmas pidada ka kohtumenetluses. Lisaks tuleb rõhutada, et kohtukaebeõigus ei anna välismaalasele riiki sisenemise õigust ega ole jätkuvaks riigis viibimise õiguslikuks aluseks.

Eeltoodust tulenevalt mõnab põhiseaduskomisjon, et välismaalaste seaduse sätted, mis välistavad pikaajalise viisa andmisest keeldumise puhul õiguse pöörduda kohtusse, ei ole põhiseadusega kooskõlas. Selle otsuse poolt hääletas viis komisjoni liiget ning vastu oli kaks liiget.

Eriarvamusele jäänud komisjoni liige märkis, et nii välismaalaste seadus kui ka menetluslik kord ei ole vastuolus põhiseadusega ning on arusaamatu, miks peab lühi- ja pikaajalisi viisaid käsitlema ühtemoodi, kui ka Euroopa Liidu õigus annab võimaluse neid erinevalt käsitleda. Samuti on arusaamatu, miks peab kohtule avaldama viisa andmisest keeldumise sisulisi argumente, kui kohus kontrollib ainult õiguslikku menetlust. Komisjoni liige leidis, et Eesti julgeoleku seisukohalt vaadatuna on väga halb, kui niisuguseid argumente peab väga laiale ringile avaldama, ka kohtuprotsessi käigus, sest see on segav faktor ja kallutab kohtuid.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Hendrik Johannes Terras
esimees